

Posudek diplomové práce Ivany Cunninghamové *Obraz učiliště v období tzv. normalizace a transformace*. Fakulta humanitních studií Univerzity Karlovy, 2021.

Ivana Cunninghamová předkládá k obhajobě diplomovou práci, v níž se snaží postihnout určité aspekty učňovského školství v období tzv. normalizace a následně transformace po roce 1989. Ke zpracování tématu využila kromě rozhovorů také další prameny i odbornou literaturu. Jeden z těchto zdrojů, kronika Středního učiliště stavebního v Praze 4, byl mimo jiné inspirací pro sepsání celé práce. Na úvod je potřeba ještě dodat, že diplomantka si pro zpracování tématu zvolila prostředí dobře známé, a to střední odborné učiliště, kde sama jako pedagožka působí. Tato pozicionalita ve výzkumu na jedné straně usnadňuje přístup k některým informacím, potažmo narátorům a narátorkám, nabízí také lepší možnost porozumění; na straně druhé však představuje určité úskalí, s nímž je potřeba se vypořádat v rovině teoretické, praktické i etické. Toto se diplomantce ne vždy zcela podařilo, jak ještě zmíním dále.

Nyní několik komentářů k jednotlivým částem práce. Struktura textu je logická, po úvodní – poměrně rozsáhlé – metodologické části autorka představuje kontext tématu, tedy vývoj učňovského školství, dále stručně zmíní i historii podniku, u něhož bylo učiliště vybudováno a nakonec učiliště samotné, jeho historii a některá specifika jeho fungování. V metodologické části se bohužel autorka na straně jedné nedokázala plně oprostít od zbytných pasáží typu „co je orální historie“, a na straně druhé ne zcela dostatečně prezentuje vlastní metodologické postupy. Metodologická část textu zcela správně reflektuje také problematiku etiky výzkumu, která je v daném případě o to důležitější, že autorka se pustila do tématu značně citlivého, vezmeme-li v úvahu (jak již bylo řečeno), že píše o historii instituce, v níž sama stále působí, tedy o svém zaměstnavateli. V textu však chybí vymezení její vlastní pozicionality (prosím vyjasnit v rámci obhajoby, včetně například problematiky autocenzury); etika se v práci zužuje na vysvětlování způsobu anonymizace, která ale v konečném důsledku není dostatečná (a není zcela zřejmé, zda vůbec byla narátory explicitně vyžadována).

Pokud jde o kapitolu pojednávající o historii učňovského školství obecně, její zařazení je vhodné (a nezbytné) z hlediska kontextuálního ukotvení. A je potřeba ocenit, že v porovnání s předchozími verzemi textu je v předkládané podobě kapitola mnohem

stručnější, byť bohužel stále ještě příliš rozsáhlá na úkor vlastních výzkumných zjištění. A také v mnohém poplatná dobovému jazyku publikací, z nichž autorka čerpá.

Poslední kapitola, tedy ta, jež se věnuje přímo učilišti, pak z hlediska struktury příliš neodlišuje mezi shrnutím stávajících poznatků či sekundárních informací o historii této vzdělávací instituce na straně jedné a konkrétními interpretovanými tématy na straně druhé. Není to bohužel problém pouze formální či nedostatek v organizaci textu, ale odraz toho, že v empirické části práce autorka nedokázala nabídnout interpretace, a text zůstal na rovině popisnosti (navzdory opakovanému upozorňování na tento nedostatek v průběhu konzultací a připomínkování textu).

Přitom některá témata si o interpretaci přímo říkají; autorka by měla využít obhajobu diplomové práce, aby tento nedostatek alespoň dílčím způsobem napravila. Například poměrně rozsáhlá podkapitola „komplexní zázemí – vítězem je učeň“ dobře reflektuje samotné zázemí (pro vzdělávání, výcvik i volný čas), stejně jako rozvoj učiliště přinejmenším z hlediska kvantitativního. Ale byl skutečně „učeň vítězem“? V jakém ohledu ano a v jakém ne? Jak se toto pomyslné vítězství proměnilo s rokem 1989, resp. s transformací společnosti? Tento příklad jsem vybrala pro obhajobu jako „modelový“, jelikož dokládá podstatný problém práce – a to deskripci spíše v intencích „úspěchů (socialistického) učňovského školství“, bez kritického zhodnocení a zasazení do širších souvislostí. Proto diplomantku v rámci obhajoby vyzývám ke svého druhu „nápravě“.

Bohužel je potřeba zmínit i řadu formálních nedostatků. Jeden z příkladů je tabulka na s. 16 s přehledem narátorů, nemá záhlaví, takže není zcela zřejmé, o čem sloupce tabulky vypovídají (nelze rozklíčovat, zda jsou rozděleny na období tzv. normalizace a transformace, či na „dříve“/ „dnes“ nebo jde o jiné členění). Obdobných nedostatků je v textu více, což je velká škoda, jelikož se tímto práce hodně devaluje. Dále je zde například nekonzistence, která vznikla kvůli nedostatku času a spěchu při dokončování, a to uvádění literatury, která není v textu citována (Josselson, Borland). Texty obou autorek diplomantka prostudovala a pracovala s nimi v jedné z předchozích verzí práce. Ve finálním textu však nebyly uplatněny – diplomantka se pod časovým tlakem rozhodla tyto teoretické práce z metodologické části vypustit, spíše než by je více propracovala a lépe zařadila do svého metodologického aparátu. Na druhé straně je potřeba dodat, že řada obdobných problémů a nekonzistencí byla (v porovnání s poslední pracovní verzí) odstraněna a vyřešena; je zřejmé, že autorka na textu intenzivně pracovala.

Na závěr je třeba zmínit (a ocenit), že se diplomantka musela v průběhu zpracování tématu vypořádat s mnoha těžkostmi, včetně situace, kterou nikdo z nás nezažívá rád, a to je úmrtí narátora (v tomto případě ještě před poskytnutím rozhovoru). Hlavní přínos práce vidím v poctivém zpracování terénního výzkumu, rozšíření sbírky rozhovorů, kdy zachycená svědectví mohou být využita jak pro další rozpracování tématu, tak pro komparaci apod. Vedle toho bych ráda zmínila kvalitativní posun mezi jednotlivými verzemi práce, který ve výsledku samozřejmě není vidět.

Po zvážení všech okolností práci nakonec doporučuji k obhajobě, hodnotím stupněm 3 (dobře), ovšem za podmínky, že budou uspokojivě zodpovězeny zde položené otázky. Konečné hodnocení pak bude vycházet také z posudku oponenta a výkonu diplomantky při obhajobě.

Lenka Krátká

27. 1. 2021